

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ISHLATILADIGAN OZIQ OVQAT TIL-MADANIY FRAZELOGIZMLARNI TAQQOSLASH

*Ilmiy rahbar: Filologiya fanlari doktori professor
Bohodirov Jahongirmirzo Abdumajidovich
JDPU 2-Chet tillar fakul'teti 2-bosqich magistranti
Tulaganov Ulug'bek Inomboy o'g'li*

Annotatsiya: Ushbu maqolamizda ingliz va o'zbek tillarida ishlatiladigan oziq ovqat til-madaniy frazeologizmlarni ikkita tilda tahlil qilamiz.

Tayanch so'zlar: idiomatik ibora, sinonimik versiya, idioma, semantik element,

Idioma-bu so'zlar guruhi bo'lib, ularning ma'nosi guruh sifatida har birini alohida ko'rib chiqsangiz, bu so'zlarning ma'nosi jihatdan bir biridan farq qiladi. Idiomatik birliklar-bu nutq jarayonida yasab bo'lmaydigan so'z guruhlaridir; ular tilda tayyor birliklar sifatida mavjud bo'ladi. N. M. Rayevskaya idiomatik iborani tashkil etuvchi so'zlar bilan ifodalanadigan bir nechta semantik elementlarga osonlikcha tahlil qilib bo'lmaydigan ma'noni rivojlantiradigan ibora deya takidlaydi. U oddiy sintaktik naqshlardan ustun turadi va o'z-o'zidan bo'linmas fikr sifatida o'rganilishi kerak. Ingliz madaniyatida keng qo'llaniladigan quyidagi iboralar o'zbek va ingliz tillarida o'z ekvivalentlariga ega.

Ba'zi o'zbek iboralari ingliz tilidan ko'ra juda kuchli mubolag'aga ega: kecha va kunduz kabi farq qiladi - bu nimadir yoki kimdir butunlay boshqacha degan ma'noni anglatadi. Masalan: Bobbi va Billi egizak bo'lishsa-da, ular kecha va kunduz kabi farq qiladi. Uning o'zbek tilidagi "Yer bilan osmonchalik farq bor" varianti mubolag'a darajasiga ega. Ko'rib turganingizdek, o'zbek va ingliz tilidagi ma'nolari bir xil. "*Holiga maymunlar yig'ladi*" Bu idioma kimgadir yomon narsa yuz berishi va uning ahvoli juda yomon bo'lishini hatto tasavvur ham qila olmaydi, deb tahdid qilish uchun ishlatiladi. Aslida maymun yig'lamaydi, faqat kuladi va boshqa ishlarni qiladi. Qiyin vaqtni ko'rsatish uchun bu idioma ishlatiladi. Ba'zi o'zbeko ziq ovqat til-madaniy frazeologizmlari uchun ham majoziy, ham so'zma-so'z ma'noga ega masalan: «*Qovun tushirmoq*», «*Tarvuzi qo'ltig'idan tushmoq*» majoziy ma'noda ular iboralar, lekin so'zma-so'z ma'noda ular oddiy jumalardir. Inglizcha ekvivalenti: *Lay an egg* (odamlar uchun). Masalan: qo'shiq aytish navbati kelganda *I don't lay an egg* deb umid qilaman. Biror narsani batafsil tahlil qilish uchun o'zbek tilida quyidagi iboralar ishlatilgan: "*ipidan ignasigacha, miridan sirigacha, qilidan quyug'igacha*", lekin inglizcha shakli bitta: *learn something from the bottom up* — biror narsani yaxshilab o'rganish, boshidanoq; biror narsaning barcha jihatlarini hatto eng kichik narsalarni ham o'rganish ma'nolarini anglatadi. Masalan: men biznesimni pastdan yuqoriga ko'tardim. O'zbek

tilida "Qil" so'zi ingliz tilida "a hear" so'zi yordamida ko'plab iboralar mavjud: "Qildan qiyiq axtarmoq" uning sinonimik versiyasi "Tirnoq ichidan kir qidirmoq", inglizcha ekvivalenti: *Arguing for the sake of arguing and arguing for the sake of argument*.

Tilning faqat lingvistik va madaniy tomonlarini ko'rsatadigan ba'zi o'zbek iboralari mavjud. Ular boshqa tillarda mavjud emas. Ular faqat o'zbek madaniyatida qo'llaniladi: ularning barchasi o'zbek milliy oshxonasini "Osh" deb belgilaydi yoki siz "palov" va "chuchvara" deb ham aytishimiz mumkin.:

1. *Osh bo'lsin (totli bo'sin)*. Masalan: *Ovqat juda shirin bo'libdi oyijon rahmat. Osh bo'lsin bolam dedi oyisi*. Ingliz tilidagi ekvivalenti "as its Bound Appetite in English language"

2. *O'dirsa ham osh o'ldirsin* bu shuni anglatadiki, agar siz ovqatdan o'lsangiz, bu "osh" taom bo'lsin, chunki siz o'lishga rozi bo'lsangiz ham, bu juda mazali taom.

3. *Ko'ribsan-ki osh, ko'tarmagin bosh*. Masalan: *Rahmatlik dadam: «Ko'ribsanki osh, ko'tarmagin bosh»* derdilar. Biz ovqatga qolganda, tog'a, kattalikni bilmaymiz: to'g'ri kelsa qo'lda, to'g'ri kelsa qoshiqda tushuraveramiz». [1; 76]

4. *Pulingdan bir tiyin qolsa ham osh ye, umringdan bir kun qolsa ham osh ye*.

5. *Dushmaning seni tosh bilan ursa sen uni osh bilan ur*.

Ba'zan "osh" so'zi umumiy barcha ovqatlarni anglatishi mumkin: «*Oshga tushgan pashshadek*», bugungi kunda o'zbek tilida yoshlar tomonidan ham qo'llanilmoqda. Ushbu iboraning inglizcha ekvivalenti «*It takes two to tango*» «*Oshing halol bo'lsa ko'chada ich*» O'zbek maqoli. «*Oshdan tosh chiqdi*»: «*Lekin oshdan tosh chiqdi, ko'zdan achchiq yosh chiqdi. Oy yuziga qo'ndi dog', toptaldi ishq degan bog'* [B. Boyqobulov, «Samarqand»].

O'zbek tilidagi "tuz" so'zi ham oziq-ovqatning umumiy ma'nosiga ega: «*Tuz totganim yo'q*» bu degani hech narsa yemagan. «*Osh tuzimni yeb yana menga xiyonat qildi*», «*Tuzini yeb tuzug'iga tupurmoq*» (yani xiyonat qilmoq). O'zbek urf-odatlariga ko'ra, kuyov uyga kelganda, kimdir dasturxon qo'yib, "palov" milliy taomini dasturxonga qo'yib, deydi «*Qaynonangiz yaxshi ko'rар ekan osh suzahayotgan edim*». So'z yordamida bitta metafora ishlatilishi ham mumkin «*osh*», and «*do'ppi*»: «*Do'ppidek qilib osh poki palov pishirmoq*». Bu ibora uning shaklini ham, kichikligini ham anglatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1) Said Ahmad «Kelinlar Qo'zg'oloni»
- 2) Dean Curry. *Illustrated American Idioms*. — United States Information Agency Washington, D. C.
- 3) *Macmillan English Dictionary 2nd edition*. — London: Cambridge press. 2004.
- 4) <http://dictionary.Reference.com/browe/idiom>